

В. В. Козик¹, Н. Є. Селюченко²
ORCID: ¹ 0009-0006-2538-9341, ² 0000-0002-2651-083X
Національний університет “Львівська політехніка”
Кафедра економіки підприємства та інвестицій

ВИЩА ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА І ПОТРЕБИ СУЧАСНОГО РИНКУ ПРАЦІ

<https://doi.org/10.23939/smeu2024.01.215>

© Козик В. В., Селюченко Н. Є., 2024

Розглянуто проблему вищої освіти та встановлено потребу сучасного ринку праці в орієнтації економічної освіти на підготовку фахівців з економіки бізнесу. Обґрунтовано потребу розроблення освітніх програм із залученням провідних фахівців галузі як стейкхолдерів та внесення в них змін залежно від ситуації на ринку праці. Запропоновано розробляти навчально-методичне забезпечення освітніх програм з орієнтацією на реалізацію концепції навчання впродовж життя.

Ключові слова: вища економічна освіта; освітньо-професійні програми; стейкхолдери; ринок праці; малий та середній бізнес; цифрова економіка; результати вступних кампаній; інформаційно-методичне забезпечення.

Постановка проблеми

Всебічна цифровізація, впровадження штучного інтелекту в різні сфери життєдіяльності людини створюють сприятливі умови для прискореного розвитку соціально-економічних систем усіх рівнів. Водночас ці системи часто зазнають негативних зовнішніх впливів різного масштабу, що до певної міри можуть гальмувати їхній розвиток. Зокрема, негативний вплив на сучасному етапі чинять: економічні кризи, техногенні катастрофи, пандемії, воєнні конфлікти, голод, глобальні міграції, демографічні загрози тощо. Тому потрібний комплексний підхід до розв'язання проблем, які постали перед людством у нинішніх умовах, що й відображено в Концепції сталого розвитку. Одним з важливих завдань у реалізації його цілей є забезпечення якісної освіти. Лише якісна освіта, відповідно до досвіду розвинених країн, здатна стати рушієм економічного зростання країни, навіть в короткостроковому періоді.

Особливо гостро проблема якісної освіти постає в Україні. Ослаблена пандемією COVID-19 та повномасштабною війною економіка країни потребує і сьогодні, а особливо потребуватиме у повоєнний час фахівців різних професій, здатних у конкретних умовах забезпечити відбудову та розвиток української економіки.

Сучасний ринок праці у сфері економіки потребує фахівців, компетентних насамперед у питаннях функціонування малого та середнього бізнесу, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та соціально відповідальних. В умовах чинної системи підготовки ЗВО мають удосконалювати свої освітні програми та інформаційно-методичне забезпечення задля формування сучасного економічного мислення, набуття фахівцями теоретичних знань і практичних навичок у сфері функціонування соціально-економічних систем різного рівня з акцентом на потребах ринку.

Актуальність дослідження

З початку незалежності України у вищій школі періодично проводились реформи для наближення якості вітчизняної освіти до західних стандартів. Часто вони не мали успіху або їх результати були дискусійними. Значно наблизили вищу школу до західних стандартів підписання Україною Болонської декларації у 2005 році та прийнятий у вересні 2014 р. Закон України “Про вищу освіту” і поправки до нього у Законі України “Про освіту” (2017 р.), які зумовили формування стандартів на результатах навчання та компетентностях. Це істотно підвищило роль освітніх програм, а участь у їх розробленні численних стейкхолдерів (також працедавців і студентів) та відповідальність за їх реалізацію гарантів стали обов’язковими.

Комплексному забезпеченню якості освіти та активній участі стейкхолдерів в удосконаленні освітніх програм сприяють вимоги до їх акредитації.

Такі передумови сприяють формуванню конкурентоздатного освітнього середовища в Україні, а окремі вітчизняні ЗВО входять до переліку провідних університетів світу. Проте нині, коли Україна вже другий рік перебуває в умовах повномасштабної війни з росією, і майже мільйон молодих людей виїхав за кордон, з яких понад півмільйона – школярі, питання забезпечення якісного освітнього процесу на всіх рівнях є одним з визначальних у розв’язанні проблеми збереження та розвитку людського й інтелектуального потенціалу держави. У таких умовах заклади вищої освіти мають бути максимально зорієнтовані на формування конкурентоспроможних освітніх програм, які б враховували потреби сучасного ринку праці та повоєнного відновлення України, зокрема, у фахівцях економічного профілю. Такий підхід забезпечить молодим людям можливість здобуття якісної освіти та подальшого працевлаштування за отриманою спеціальністю в Україні.

Питання якості вищої економічної освіти, її відповідності запитам здобувачів були та є актуальними для всіх освітніх систем незалежно від рівня економічного розвитку країни, що відображено у публічних громадських обговореннях, публіцистичних та наукових статтях.

Потреба проведення досліджень у цьому напрямку зумовлена високим рівнем динамічності соціально-економічних систем і неодмінністю адаптації підготовки фахівців різних спеціальностей, зокрема у сфері економіки до роботи у швидкозмінних та часто непрогнозованих умовах.

Формулювання мети та завдань статті

Метою статті є дослідження потреб сучасного ринку праці у фахівцях економічного профілю та їх врахування в освітніх програмах ЗВО України. До основних завдань належать: проаналізувати вимоги сучасного ринку праці до фахівців економічного профілю; охарактеризувати тенденції розвитку вищої економічної освіти в Україні; установити вплив ситуації на ринку праці та освітніх програм на вибір абітурієнтів щодо вступу на навчання до ЗВО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблемі якості вищої освіти в Україні присвячено увагу в багатьох статтях. Зокрема, серед досліджень останніх років можна виокремити праці І. П. Мойсеєнко та О. С. Гринькевич [1], С. Вронської [2], Д. Л. Циганюк і С. В. Цирулик [3].

Питання якості освіти активно досліджувала Державна служба якості освіти України впродовж трьох останніх років – періоду, що пов’язаний з потребою розв’язання проблем, спричинених COVID-19 та тривалим загальнонаціональним карантинном у 2020–2021 роках, а з лютого 2022 року – повномасштабним вторгненням росії на нашу територію [4].

Проблеми забезпечення якості вищої економічної освіти розглянуто у праці Г. Дутки [5]. Грунтуючись на дослідженнях українських і закордонних економістів, автор зазначає, що сучасна економічна освіта перебуває у кризовому стані, і це насамперед зумовлено відокремленням економічного розвитку країни від моральних цінностей та потреб людини, перетворенням економічної діяльності із засобу на мету життя. Науковець також акцентувала увагу на загостренні протиріччя між економічною освітою та сучасним бізнесом, який потребує практико-орієнтованих фахівців.

К. В. Рудніцька [6] стверджує, що, крім якісної професійної підготовки, майбутній фахівець економічного профілю має мати хороші адаптивні здібності, здібності аналітичного і критичного мислення, постійного саморозвитку, оперування великими обсягами інформації та високого рівня володіння іноземною мовою.

У монографії [7] А. А. Загородня стверджує, що важливими чинниками модернізації системи професійної підготовки фахівців економічної галузі в умовах інформаційного суспільства є зв'язок навчання і забезпечення наступності між теоретичною підготовкою та умовами її практичної реалізації, проходження різних видів практики у провідних фінансових установах та на підприємствах як України, так і країн ЄС.

Британський філософ Т. Thornton [8] зазначає, що економічна освіта є унікальною, оскільки в жодній іншій галузі студенти так регулярно не бунтують проти змісту свого навчання. Він наголошує, що економіка в університетах є вузькою, некритичною та відірваною від реального світу.

Про те, що студенти економічних спеціальностей стикаються з проблемою відірваності навчальних дисциплін від змісту реального світу, що не є характерним для інших спеціальностей, наголошує також S. Yuen [9].

Дослідження якості економічної освіти, проведене S. Pühringer та L. Bäuerle [10], ґрунтувалося на результатах опитування 16 груп із понад 50 студентів-економістів (рівень бакалавра, другий–шостий семестри) у п'яти різних університетах, які належать до двадцяти найбільших економічних факультетів німецькомовних країн (Відень, Мангейм, Кельн, Франкфурт та Лінц). Науковці отримали емпіричні докази браку реальної орієнтації в економічній освіті. Опитані студенти, зокрема, зазначили, що є значний розрив між їхнім досвідом вивчення економіки та реальним світом, і вони мають якимось способом його подолати.

Актуальні в цьому контексті результати дослідження [11], в якому проаналізовано розриви у навичках і потребі бізнесу в робочій силі на ринку праці Львівської області та запропоновано заходи щодо їх ліквідації.

Виклад основного матеріалу

Згідно з переліком галузей знань та спеціальностей, затвердженого у 2015 році, кафедра економіки підприємства та інвестицій Національного університету “Львівська політехніка” завершила набір студентів на бакалаврський рівень за напрямом підготовки 6.030504 “Економіка підприємства” та у 2016 році розпочала набір на перший (бакалаврський) рівень вищої освіти за освітньо-професійною програмою “Економіка” спеціальності 051 “Економіка” галузі знань 05 “Соціальні та поведінкові науки”.

Обов'язкові компоненти ОПП “Економіка” забезпечували формування у студентів фахових компетентностей, які передбачені відповідним стандартом вищої освіти за спеціальністю 051 “Економіка”. Водночас ОПП містила блоки вибіркового дисциплін, які орієнтували здобувачів на поглиблення фахових компетентностей за двома прикладними векторами “Економіка підприємства” й “Економіка праці та управління персоналом”.

У процесі обговорення освітньої програми зі стейкхолдерами впродовж наступних років, ознайомлення з баченням шляхів розвитку економічної освіти науково-педагогічними працівниками українськими ЗВО зроблено висновки, що ця ОПП, зокрема, її вибіркового блоку “Економіка підприємства” не можуть забезпечити формування у студентів тих фахових компетентностей, які є затребуваними на сучасному ринку праці. Кількість робочих місць у державному та громадському секторах економіки, де здобувачі могли б реалізувати свої знання, навички та компетентності на макро- та мезорівні, є обмеженою. Водночас відбулися істотні зміни у виробничій сфері, і є недостатньою пропозиція робочих місць на великих підприємствах. Стала очевидною потреба пошуку нових можливостей у межах спеціальності 051 “Економіка” чи інших спеціальностей з огляду на конкурсну ситуацію під час вступу на споріднені спеціальності та дослідження популярних натежер освітніх програм в українських та закордонних університетах.

Для порівняння кількості осіб, зарахованих у 2020–2022 рр. на бюджетну та контрактну форми навчання в Україні, вибрано спеціальності, що, як напрями підготовки, були складовими частинами галузі знань “Економіка та підприємництво” у переліку напрямів підготовки від 2006 року, а також спеціальність “Менеджмент”. Отже, для дослідження було сформовано таку вибірку спеціальностей: 051 “Економіка”; 071 “Облік і оподаткування”; 072 “Фінанси, банківська справа та страхування”; 073 “Менеджмент”; 075 “Маркетинг”; 076 “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність”.

Динаміку кількості осіб, зарахованих на бюджетну та контрактну форми навчання у 2020–2022 рр., відображено на рис. 1–2.

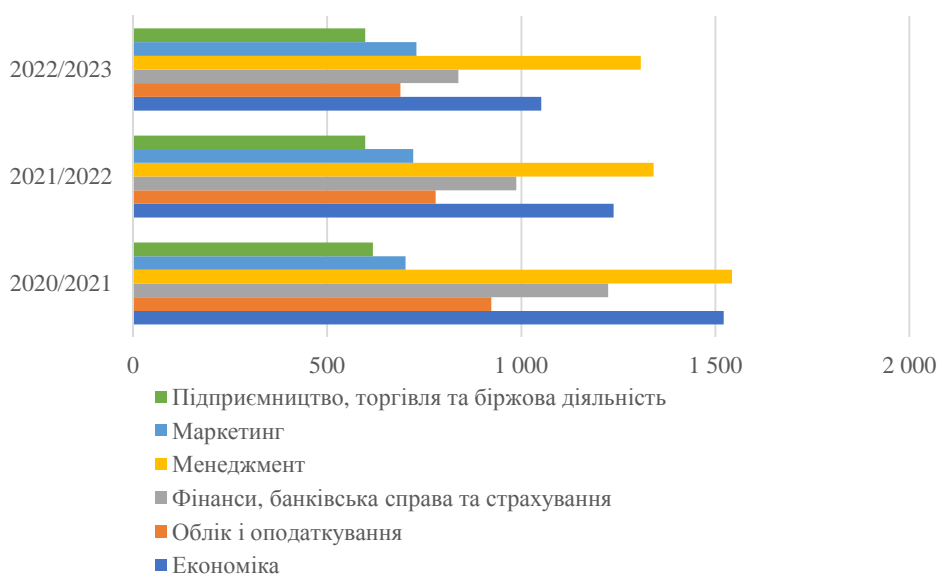

Рис. 1. Динаміка кількості осіб, зарахованих на бюджетну форму навчання у 2020–2022 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними Державної служби статистики України [12]

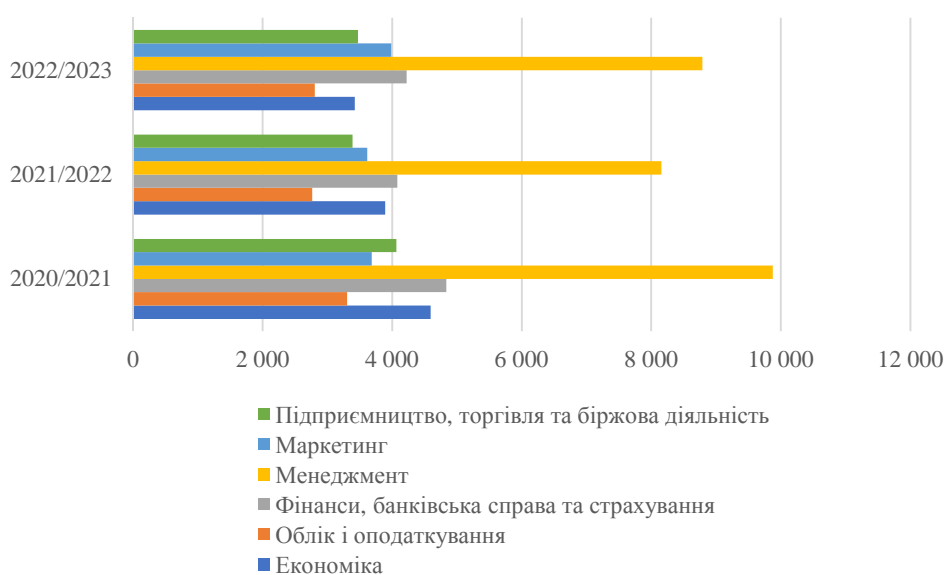

Рис. 2. Динаміка кількості осіб, зарахованих на контрактну форму навчання у 2020–2022 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними Державної служби статистики України [12]

Динаміку частки студентів аналізованих спеціальностей у загальній кількості бакалаврів, які навчалися у ЗВО України в досліджуваний період, характеризує рис. 3.

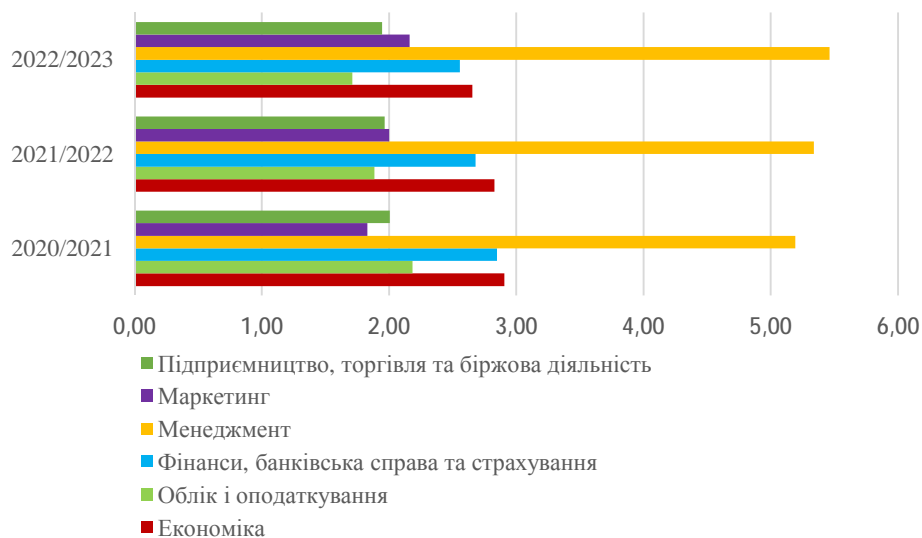

Рис. 3. Динаміка частки студентів аналізованих спеціальностей у загальній кількості бакалаврів, які навчалися у ЗВО України, %

Джерело: побудовано авторами за даними Державної служби статистики України [12]

На основі рис. 1–2 встановлено тенденцію до зменшення кількості бюджетних місць за спеціальністю 051 “Економіка” у 2020–2022 рр., а також кількість охочих здобувати освіту за цією спеціальністю за контрактною формою навчання.

Водночас було проаналізовано кількість студентів, які навчалися на бакалаврських освітніх програмах досліджуваних спеціальностей в останні три роки. У таблиці подано результати ранжування спеціальностей за часткою студентів у загальній кількості бакалаврів, що навчалися в українських ЗВО.

Таблиця

Ранжування спеціальностей за часткою студентів у загальній кількості бакалаврів, що навчалися в українських ЗВО

Спеціальності	2020/2021	2021/2022	2022/2023
Менеджмент	1	1	1
Економіка	2	2	2
Фінанси, банківська справа та страхування	3	3	3
Облік і оподаткування	4	6	6
Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	5	5	5
Маркетинг	6	4	4

Джерело: сформовано авторами за даними Державної служби статистики України [12]

Частка студентів у загальній кількості студентів-бакалаврів, які навчалися у цей період у ЗВО України на спеціальності “Економіка”, була меншою лише від спеціальності “Менеджмент”.

Проведений аналіз свідчить про потребу і перспективність подальшого вдосконалення освітніх програм з економіки з урахуванням сучасних тенденцій світової та вітчизняної економіки.

Інтенсивний розвиток комунікативних інтернет-технологій істотно змінив технологію бізнес-процесів. Основою Четвертої промислової революції та третьої хвилі глобалізації стала цифрова

економіка. У зв'язку з цим сучасний глобальний ринок праці є складною багатокомпонентною та динамічною системою, яка піддається перманентному впливу інформаційних технологій, що призводить до змін у змісті процесу праці, його організуванні, структурі зайнятості, соціально-трудова відносинах. Об'єктивні процеси автоматизації, навіть за умови їх стримання урядами та суспільством, набуватимуть прискорення і можуть досягнути тієї межі, коли для підтримання всієї світової системи виробництва та логістики буде достатньо лише кількох мільйонів висококваліфікованих професіоналів. За таких умов багато людей раптово потрапляють у ситуацію, коли будуть потрібні не просто нові навички, а буквально нове ставлення до життя. Проблема, пов'язана зі зникненням низки професій з ринку праці, полягатиме не лише у втраті джерела доходу, але й у втраті життєвих орієнтирів [13].

Одним зі способів пом'якшення цієї проблеми є формування у молодих людей таких знань, навичок та компетентностей, які забезпечать їм можливість самореалізації у різних сферах економічної діяльності. Зокрема, у [14] наголошено, що в умовах формування економіки знань є соціальне замовлення на бізнес-освіту “як з боку суспільства, зацікавленого в соціально відповідальних суб'єктах підприємницької діяльності, так і з боку самих цих суб'єктів, стурбованих викликами повсякденності і своєю відповідністю новітнім тенденціям у сфері економіки і бізнесу”. До бізнес-освіти автори зараховують такі програми навчання: підприємництво; екологічне підприємництво; бізнес-адміністрування; міжнародний бізнес; економіка й організація бізнесу.

Аналіз освітніх програм для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти українських ЗВО, які готують фахівців економічних спеціальностей, показав, що більшість з них зорієнтована на економіку бізнесу, зокрема чинними є такі ОПП: “Економіка бізнес-підприємства” (Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського); “Економіка бізнесу” (Київський національний університет імені Тараса Шевченка); “Бізнес-економіка” (Львівський національний університет імені Івана Франка); “Бізнес-економіка” (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна); “Економіка бізнесу” (Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу). Серед закордонних ЗВО також є чимало таких, що формують свої освітні програми з урахуванням потреб бізнесу, зокрема: Гронінгенський університет (Гронінген, Нідерланди) випускає бакалаврів з економіки та економіки бізнесу; Університет Грінвіча (Лондон, Великобританія) має бакалаврську програму “Економіка бізнесу”; Віденський університет економіки та бізнесу (Австрія) готує фахівців за бакалаврською програмою з бізнесу та економіки тощо.

Результати вступних кампаній у ЗВО України в 2022–2023 рр. підтвердили популярність освітніх програм з економіки бізнесу серед молоді.

Нині рушієм розвитку економіки є малий та середній бізнес (МСБ), який формує значну частину ВВП, створює мільйони робочих місць, забезпечує значні податкові надходження у бюджет. До повномасштабної війни МСБ був найбільшим працедавцем в Україні – 75 % усіх зайнятих працівників (4,8 млн українців) мали робочі місця саме у МСБ і лише 25 % (1,6 млн осіб) працювали на великих підприємствах [15]. За статистикою, у бідних країнах внесок МСБ у ВВП становить 18–20 % та охоплює 30–35 % усіх зайнятих в економіці, водночас у багатих країнах він сягає понад 60 % ВВП та понад 70–75 % усіх зайнятих. В Україні до повномасштабної війни внесок МСБ у ВВП становив понад 50 %, найбільшу частку в якому забезпечували середні підприємства, частка малих підприємств становила 17–19 %, а мікропідприємств – лише 6–7 % ВВП [16].

Статистика свідчить про те, що практичне використання людського капіталу на сучасному етапі соціально-економічного розвитку пов'язане з провадженням певного виду економічної діяльності як у межах функціонувальних систем – підприємств, так і за допомогою утворення нових систем – власного бізнесу [14]. На відміну від підприємництва, бізнес охоплює більший спектр видів господарської діяльності і не завжди потребує певної інфраструктури. Отже, “економіка підприємства” та “економіка бізнесу” не є тотожними поняттями.

Кафедра економіки підприємства та інвестицій здійснила останній набір студентів на перший (бакалаврський) рівень вищої освіти за ОПП “Економіка” у 2020 році і в 2021 році започаткувала підготовку на цьому рівні фахівців за ОПП “Економіка бізнесу”.

У процесі формування нової ОПП “Економіка бізнесу” враховано пропозиції практиків, думки випускників, абітурієнтів та їхніх батьків, висновки з досліджень та звіти про поточну ситуацію на ринку праці, результати моніторингу працевлаштування наших випускників. Ця освітня програма містить вибіркові блоки дисциплін, що спрямовані на формування фахових компетентностей, які затребувані саме у сучасному бізнесі: аналізування бізнес-середовища та генерування бізнес-ідей; оцінювання витрат на ведення бізнесу; обґрунтування джерел фінансування бізнесу; формування стратегії суб’єкта бізнесу; бізнес-планування та вибір бізнес-моделі; обґрунтування просторових форм організації бізнесу; організування операційної діяльності; розроблення операційних та фінансових бюджетів; обґрунтування рішень у сфері інвестиційної та інноваційної діяльності. У змістовому наповненні навчальних дисциплін враховано сучасні тенденції розвитку світової та української економіки, зокрема цифрові трансформації в економіці та бізнесі.

Результати вступних кампаній на ОПП “Економіка бізнесу” дали змогу переконатися у правильності власного шляху формування освітньої програми. Розроблена ОПП “Економіка бізнесу” відповідає потребам сучасного ринку праці та рівню вимог до підготовки фахівців економічного профілю. Навчальний процес ґрунтується на використанні віртуального навчального середовища Національного університету “Львівська політехніка” та авторських розробок професорсько-викладацького складу, задіяного у реалізації освітньої програми. Водночас, урахуовуючи інтереси стейкхолдерів, кафедра економіки підприємства та інвестицій постійно працює над удосконаленням навчально-методичного забезпечення. Для цього заплановано видати серію навчальних посібників під загальною назвою “Економіка бізнесу: доступно про основне”, зокрема:

1. Фінанси у бізнесі.
2. Інвестування в бізнес.
3. Витрати у бізнесі.
4. Стратегії бізнесу.
5. Бізнес-планування та формування бізнес-моделі.
6. Бюджетування у бізнесі.
7. Просторова організація бізнесу.
8. Організація операційної діяльності бізнес-структур.
9. Інноваційність бізнесу.
10. Конкурентоспроможність бізнесу.
11. Потенціал і розвиток бізнесу.
12. Управління бізнес-процесами.
13. Економічні механізми трансформацій бізнесу.
14. Малий бізнес.

З огляду на наповненість видавничого ринку України та інші сучасні форми представлення навчальної літератури з більшої частини галузей економічної науки: економіки підприємств; підприємництва; фінансів тощо, – ідеєю серії є подати матеріал у доступній формі, дотримуючись принципу “доступно про основне”. Представлення у навчальних посібниках розширеного змісту забезпечує можливість їх використання як довідників. Тому такі посібники можуть бути корисними не лише для студентів, але й для осіб, які вже ведуть бізнес чи лише започатковують власну справу і з різних причин не мають можливості брати участь у навчальних програмах та тренінгах для представників бізнесу.

Висновки

Відбудова зруйнованої війною економіки України у нинішньому, а особливо післявоєнному періоді з використанням передових технологій та методів організування виробництва потребує

підготовки конкурентоспроможних на ринку праці фахівців різноманітних професій, у тому числі економічного спрямування.

Структурні зміни в економіці та її орієнтація на високотехнологічний розвиток дають поштовх розвитку різних форм бізнесу, що зумовлює потребу ринку праці в фахівцях, компетентних у питаннях економіки суб'єктів малого та середнього підприємництва, з володінням економічними методами, інструментами і важелями обґрунтування бізнес-рішень, практичними навичками використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. А в освітній діяльності у зв'язку з цим постає потреба періодичного перегляду освітньо-професійних програм та їх коригування з урахуванням вітчизняного і світового досвіду.

В українській практиці останніх років поширення набули освітні програми “Бізнес-економіка”, “Економіка бізнесу”, “Економіка бізнес-підприємства” тощо, а результати вступних кампаній у ЗВО України у 2022–2023 роках підтвердили їх популярність серед молоді. Запровадження освітньо-професійної програми “Економіка бізнесу” на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти у Національному університеті “Львівська політехніка” сприяло збільшенню прийому здобувачів більше ніж втричі, порівняно з попередньою освітньою програмою, що була зорієнтована на економіку підприємства.

Освітні програми потребують систематичного підтвердження актуальності змістовного наповнення та реагування на зміни потрібних на ринку компетентностей, а їхнє навчально-методичне забезпечення має відображати сучасний стан та тенденції розвитку предметної галузі і, розміщене у відкритому доступі, сприяти реалізації освітньої концепції навчання впродовж життя.

Перспективи подальших досліджень

Актуальними є і потребують подальших досліджень питання структури освітньої програми та її впливу на якість підготовки фахівців, формування обов'язкової та вибіркової складової частини, організування навчального процесу тощо.

Список літератури

1. Мойсєнко І. П., Гринькевич О. С. Економічна ефективність вищої освіти в Україні. *Соціально-правові студії*. 2018. Випуск 1. С. 80–87.
2. Вронська С. Університетська освіта в системі економічного розвитку України. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2019. № 2(40). С. 66–71. DOI: 10.31388/2519-884X-2019-40-66-71
3. Циганюк Д. Л., Цирулик С. В. Вища освіта як чинник соціально-економічного розвитку країни. *Вісник СумДУ. Серія “Економіка”*. 2019. № 1. С. 111–122. DOI: 10.21272/1817-9215.2019.1-15
4. Інформаційно-аналітична довідка щодо організації освітнього процесу в закладах фахової передвищої та вищої освіти України в умовах воєнного стану (за результатами щоквартального онлайн-анкетування, I квартал 2023 року). Державна служба якості освіти України: вебсайт. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/05/Organizaciya_osvitnogo_procesu_FPO-ZVO_IAD_I_kvartal_2023_SQE.pdf (дата звернення: 16.09.2023).
5. Дутка Г. Сучасний стан та перспективи розвитку економічної освіти в Україні. *Nauki Ekonomiczne*. 2017. Том 25. С. 125–141. DOI: 10.19251/ne/2017.25(8)
6. Рудніцька К. В. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю у вищих навчальних закладах. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія “Педагогіка. Соціальна робота”*. 2017. Випуск 2 (41). С. 222–225.
7. Загородня А. А. Професійна підготовка фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти Республіки Польщі та України: монографія. К.: ВП “Едельвейс”, 2018. 392 с.
8. Thornton T. The Problem With the Way Economists Are Educated. Boston University. Global Development Policy Center: вебсайт. URL: <https://www.bu.edu/eci/2020/10/26/the-problem-with-the-way-economists-are-educated/> (дата звернення: 11.09.2023).
9. Yuen S. Putting Modern Economics in Context: Lessons from a Soviet Curriculum Reform Project. Boston University. Global Development Policy Center: вебсайт. URL: <https://www.bu.edu/eci/2022/09/22/putting-modern-economics-in-context-lessons-from-a-soviet-curriculum-reform-project/> (дата звернення: 11.09.2023).

10. Pühringer S., Bäuerle L. What economic education is missing: the real world. *International Journal of Social Economics*. Vol. 46, No. 8. 2019. P. 977–991. DOI: 10.1108/IJSE-04-2018-0221
11. Аналіз розривів у навичках і потребі бізнесу у робочій силі. Звіт про результати дослідження ринку праці Львівської області. URL: <https://drive.google.com/file/d/1sRDBavW6BN0b1GbysLSQSbvrXXZMSE7o/view?fbclid=IwAR2PDf5ygmfbxtZiAVy7AiPJsudsoCTM9gwbnelMJOfejxTtDGxCHW0P5nk&pli=1> (дата звернення: 27.10.2023).
12. Державна служба статистики України: вебсайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.09.2023).
13. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. Razumkovcentre: вебсайт. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (дата звернення: 12.09.2023).
14. Вагонова О. Г., Горпинич О. В., Шаповал В. А. Бізнес-освіта як чинник імплементації економіки знань. *Економічний вісник*. 2017. № 3. С. 142–154.
15. Ливч Д. Нове обличчя українського підприємництва. Як війна вплинула на малий та середній бізнес у різних регіонах України? Економічна правда: вебсайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/29/690937/> (дата звернення: 11.09.2023).
16. Свириденко Ю. Яку економіку ми будемо? Українська правда: вебсайт. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/07/8/7357131/> (дата звернення: 11.09.2023).

References

1. Moiseyenko, I. P., Hrynkevich, O. S. (2018). Ekonomichna efektyvnist vyshchoi osvity v Ukraini [Economic efficiency of higher education in Ukraine]. *Sotsialno-pravovi studii*, issue 1, pp. 80–87.
2. Vronska S. (2019). Universytetska osvita v systemi ekonomichnoho rozvytku Ukrainy [University education in the system of economic development of Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats TDATU imeni Dmytra Motornoho (ekonomichni nauky)*, No. 2(40), pp. 66–71. DOI: 10.31388/2519-884X-2019-40-66-71
3. Tsyganyuk, D. L., Tsyrylyk, S. V. (2019). Vyshcha osvita yak chynnyk sotsialno-ekonomichnoho rozvytku krainy [Higher education as a factor of socio-economic development of the country]. *Visnyk SumDU. Seriya "Ekonomika"*, No. 1, pp. 111–122. DOI: 10.21272/1817-9215.2019.1-15
4. Informatsiino-analitychna dovidka shchodo orhanizatsii osvitnoho protsesu v zakladakh fakhovoi peredvyshchoi ta vyshchoi osvity Ukrainy v umovakh voiennoho stanu (za rezultatamy shchokvartalnoho onlain-anketuvannia, I kvartal 2023 roku) [Informational and analytical reference on the organization of the educational process in institutions of professional pre-higher and higher education of Ukraine under martial law (based on the results of a quarterly online survey, the 1st quarter of 2023)]. Derzhavna sluzhba yakosti osvity Ukrainy: website. Retrieved from: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/05/Organizaciya_osvitnogo_procesu_FPO-ZVO_IAD_I_kvartal_2023_SQE.pdf (date of application: 16.09.2023).
5. Dutka, H. (2017). Cuchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku ekonomichnoi osvity v Ukraini [The current state and prospects for the development of economic education in Ukraine]. *Nauki Ekonomiczne*, vol. 25, pp. 125–141. DOI: 10.19251/ne/2017.25(8)
6. Rudnitska, K. V. (2017). Osoblyvosti profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv ekonomichnoho profilu u vyshchych navchalnykh zakladakh [Peculiarities of professional training of future specialists in the economic profile in higher educational institutions]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya "Pedagogika. Sotsialna robota"*, issue 2 (41), pp. 222–225.
7. Zagorodnia, A. A. (2018). Professional training of specialists in the economic field in institutions of higher education of the Republic of Poland and Ukraine. [In Ukrainian].
8. Thornton, T. The Problem With the Way Economists Are Educated. Boston University. Global Development Policy Center: website. Retrieved from: <https://www.bu.edu/eci/2020/10/26/the-problem-with-the-way-economists-are-educated/> (date of application: 11.09.2023).
9. Yuen, S. Putting Modern Economics in Context: Lessons from a Soviet Curriculum Reform Project. Boston University. Global Development Policy Center: website. Retrieved from: <https://www.bu.edu/eci/2022/09/22/putting-modern-economics-in-context-lessons-from-a-soviet-curriculum-reform-project/> (date of application: 11.09.2023).
10. Pühringer, S., Bäuerle, L. (2019). What economic education is missing: the real world. Міжнародний журнал соціальної економіки. *International Journal of Social Economics*, vol. 46, No. 8, pp. 977–991. DOI: 10.1108/IJSE-04-2018-0221
11. Analiz rozryviv u navychkakh i potrebi biznesu u robochii syli. Zvit pro rezultaty doslidzhennia rynku pratsi Lvivskoi oblasti [Analysis of skills gaps and business labor needs. Report on the results of the study of the

labor market of the Lviv region]. Retrieved from: <https://drive.google.com/file/d/1sRDBavW6BN0b1GbysLSQSbvrXXZMSE7o/view?> (date of application: 27.10.2023).

12. State Statistics Service of Ukraine: website. Retrieved from: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (date of application: 15.09.2023).

13. Tsyfrova ekonomika: trendy, ryzyky ta sotsialni determinanty [Digital economy: trends, risks and social determinants]. Razumkov centre: website. Retrieved from: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (date of application: 12.09.2023).

14. Vagonova, O. G., Gorpynych, O. V., Shapoval, V. A. (2017). Biznes-osvita yak chynnyk implementatsii ekonomiky znan [Business education as a factor in the implementation of the knowledge economy]. *Ekonomichnyi visnyk*, No. 3, pp. 142–154.

15. Lyvch, D. Nove oblychchia ukraïnskoho pidpriumnytstva. Yak viina vplynula na mali ta serednii biznes u riznykh rehionakh Ukrainy? [The new face of Ukrainian entrepreneurship. How did the war affect small and medium-sized businesses in different regions of Ukraine?]. *Ekonomichna pravda*: website. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/29/690937/> (date of application: 11.09.2023).

16. Svyridenko, Yu. Yaku ekonomiku my buduïemo? [What kind of economy are we building?]. *Ukrainska pravda* : website. Retrieved from: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/07/8/7357131/> (date of application: 11.09.2023).

V. V. Kozyk, N. Ye. Seliuchenko

Lviv Polytechnic National University

Department of Business Economics and Investment

HIGHER ECONOMIC EDUCATION AND THE NEEDS OF THE MODERN LABOR MARKET

© *Kozyk V. V., Seliuchenko N. Ye., 2024*

The issue of the quality of higher economic education, and its compliance with the requirements of applicants was and is relevant for all educational systems, regardless of the level of economic development of the country. In the conditions of a full-scale war in Ukraine, institutions of higher education should be oriented as much as possible to the formation of competitive educational programs that would take into account the needs of the modern labor market and the post-war recovery of Ukraine. The purpose of the article is to study the needs of the modern labor market for economic specialists and their consideration in the educational programs of higher education institutions in Ukraine.

Small and medium-sized businesses are the drivers of economic development and the formation of its innovative potential at the current stage. The dynamic development of the digital economy causes changes in the labor market and, in particular, the gradual demise of certain professions, which requires the development of entrepreneurial abilities in young people, regardless of their education. In addition, the experience of recent years shows that in unstable economic and socio-political conditions (the COVID-19 pandemic, full-scale war in Ukraine), it is small and medium-sized businesses that provide the opportunity to save jobs, provide for consumer needs, and support the socio-economic well-being of local communities and the economy of the state in general, filling its budget. Therefore, the modern labor market is most in need of specialists who would be competent in matters of the economics of small and medium-sized business entities, possess economic methods, and tools, and levers for justifying business decisions, have practical skills in using modern information and communication technologies in business, and were also socially responsible. Taking into account the above, educational programs in economics should be aimed at training specialists who will possess modern economic thinking, theoretical knowledge and practical skills necessary for making informed decisions regarding the functioning of socio-economic systems of various levels, but the emphasis should be placed on business and the conditions of its functioning.

Keywords: higher economic education; educational and professional programs; stakeholders; labor market; small and medium business; digital economy; results of introductory campaigns; informational and methodological support.